

Láska (Viktor E. Frankl)

Výpisky z knihy

Nyní však chceme ukázat, jak se může člověk jako bytost milující, lásku prožívající a v lásce prožívající druhého různě nastavit vůči vícevrstevnaté osobnostní struktuře. Neboť třem možným formám nastavení odpovídají tři dimenze lidské osoby. Nejprimitivnějším nastavením je nastavení sexuální. Při něm vychází z tělesného zjevu jiné osoby sexuální vzruch, a ten je to, co v sexuálně nastaveném člověku spouští sexuální pud, dotýká se tedy tohoto člověka v jeho tělesnosti. Nejbližší vyšší formou možného nastavení k partnerovi je forma erotická - přičemž z heuristických důvodů uvádíme erotiku a sexualitu do protikladného poměru. Člověk v tomto užším slova smyslu eroticky nastavený není jen sexuálně vzrušený, je víc než sexuálně žádostivý. Jeho nastavení není vlastně diktováno sexuálním pudem a není provokováno jeho partnerem jako pouhým partnerem sexuálním.

Chápeme-li partnerovu tělesnost jako jeho nejvrchnější vrstvu, pak lze říci, že člověk, který je na partnera nastaven eroticky, proniká jaksí hlouběji než ten, jenž je nastaven pouze sexuálně; eroticky nastavený člověk proniká do nejbližší hlubší vrstvy, dostává se k duševní struktuře jiného člověka. Tato forma nastavení k partnerovi, braná jako fáze vztahu k němu, je identická s tím, co se běžně označuje jako zamilovanost. Tělesnými vlastnostmi partnera jsme sexuálně vzrušeni; do jeho duševních vlastností jsme však „zamilováni“. Zamilovaný není tedy už vzrušen ve své vlastní tělesnosti, nýbrž podrážděn ve své duševní emocionalitě podrážděn jen jednorázovou (ale nikoli jedinečnou) psychou partnera, třeba jistými charakterovými rysy na něm. Pouhé sexuální nastavení má tedy jako cílový bod tělesnost partnera a zůstává jako intence jaksí vězet v této vrstvě. Erotické nastavení, nastavení zamilovanosti, je naproti tomu zaměřeno na sféru psychickou; ale ani ono se nedostává až k jádru druhé osoby. Toho dosáhne teprve třetí forma možného nastavení: vlastní láska.

Láska (v nejužším slova smyslu) je potud nejvyšší možná forma erotična (v nejširším slova smyslu), že představuje nejhloběji možné proniknutí do osobnostní struktury partnera, totiž vstoupení do vztahu k němu jako k něčemu duchovnímu. Bezprostřední vztah k duchovnu v partnerovi znamená proto poslední možnou formu partnerství vůbec. Ten, kdo miluje v tomto smyslu, není už také sám vzrušen ve své vlastní tělesnosti nebo podrážděn ve své vlastní emocionalitě, nýbrž zasažen ve své vlastní duchovní hloubce, zasažen duchovním nositelem tělesnosti a duševna svého partnera, jeho osobním jádrem.

Láska je pak přímá nastavenost na duchovní osobu milovaného člověka, na jeho osobu právě v celé její jedinečnosti a jednorázovosti (které ji teprve jako duchovní osobu konstituují). Jeho duchovní osoba je nositelkou oněch duševních a v širším slova smyslu tělesných vlastností, které člověk nastavený (v užším slova smyslu) eroticky, popř. sexuálně intenduje; jako duchovní osoba je tím, co stojí za oněmi tělesnými a ještě za oněmi duševními jevy, až ke kterým proniká jeho sexuální, popř. „zamilované“ nastavení; jako duchovní osoba je tím, co se právě vyjevuje v tělesných, popř. duševních jevech. Tělesné a duševní jevy duchovní osoby jsou jakoby vnějším, popř. vnitřním rouchem, který nosí duchovní osoba.

Zatímco se sexuálně nastavenému nebo zamilovanému líbí tělesný znak nebo duševní vlastnost „na“ partnerovi, tedy cosi, co tento člověk „má“, miluje milující nejen něco „na“ milovaném člověku, nýbrž právě jeho samého; tedy ne něco, co milovaný člověk „má“, nýbrž právě to, co tento člověk „je“. Milující vidí jakoby skrze fyzické a skrze duševní „roucho“ duchovní osoby na ni samu. Proto mu už ani nejde o tělesný „typ“, který ho může vzrušovat, nebo o duševní charakter, do nějž může být zamilován; jde mu o člověka samého,

o partnera jako nesrovnatelného a nezaměnitelného člověka.
(Viktor E. Frankl: Lékařská péče o duši, Cesta, Brno 1996, 123-125)

...
SCHELER poukázal v jednom posmrtně uveřejněném pojednání o otázce „dalšího života“ osoby po smrti (těla) na to, že osoba je nám přece ještě v době svého života vždy „dána“ značně více - pokud jen nějakou osobu opravdu „intendujeme“ - než „pár smyslových cárů“ jejích tělesných jevových dat; jen ty postrádáme po smrti! Tím však nemá být vůbec řečeno, že osoba sama už neexistuje; daleko spíše by bylo možno nanejvýš tvrdit, že se už prostě nemůže projevit; neboť k projevení potřebuje fyzické a fyziologické výrazové procesy (řeč atd.). Znovu se nám tak ujasňuje, z jakých důvodů a v jakém smyslu je skutečná intence lásky, tedy intence jiné osoby jako takové, nezávislá na její tělesné existenci, ano na tělesnosti vůbec.

Tím vším samozřejmě neříkáme, že se láska nechce ztělesnit. Ale je natolik nezávislá na tělesnosti, že na ni není odkázána. Dokonce ani pro lásku mezi pohlavími není tělesnost, sexuální něčím primárním, není žádným sebeúčelem, nýbrž prostředkem vyjádření. Také bez toho může tato láska principiálně existovat. Kde je to možné, bude to chtít a vyhledávat; kde by však mělo být nezbytné vzdát se toho, nebude na tom muset ochladnout a umřít. Duchovní osoba nabývá tvaru tím, že vytváří své duševní a tělesné jevové způsoby a výrazové formy. V totalitě centrované kolem osobního jádra zachovávají si tak vnější vrstvy výrazovou hodnotu pro vrstvy vnitřní.

Tělesnost může tedy na člověku nějak vyjadřovat jeho charakter (jako něco duševního) a jeho charakter opět jeho osobnost (jako něco duchovního). Duchovnost nabývá výrazu - a vyžaduje vyjádření - v tělesnosti a duševnosti. Tak se stává tělesný zjev milovaného člověka pro milujícího symbolem toho, co stojí za ním a co se ve vnější sféře projevuje, ale nevyčerpává. Opravdová láska o sobě a pro sebe nepotřebuje tělesno ani ke svému probuzení, ani ke svému naplnění; ale používá tělesna vzhledem k obojímu.

Vzhledem ke svému probuzení potud, že člověk, jistý svým instinktem, je ovlivňován tělesnou stránkou partnera - aniž by se tím říkalo, že jeho láska je na tělesnou stránku partnera zaměřena; ale tělesná stránka partnera jako výraz duchovní sféry osoby zařadí za jistých okolností tuto osobu takřikajíc do užší volby, do užší volby nějakého milujícího, který právě ze své instinktivní jistoty dává přednost jednomu člověku před jinými. Jisté tělesné vlastnosti nebo duševní charakterové rysy jistého druhu pak vedou milujícího na cestě k jednomu určitému - k „jemu určenému“ partnerovi vůbec. Zatímco tedy „povrchní“ člověk ulpívá na „povrchu“ partnera a není s to pochopit jeho hloubku, je pro „hlubokého“ člověka „povrch“ sám jen výrazem hloubky, výrazem sice ne podstatným a rozhodujícím, ale významným.

V tomto smyslu používá láska tělesné stránky ke svému probuzení; řekli jsme však, že jí používá také ke svému naplnění. Tělesná stránka bude opravdu tlačit tělesně zralého milujícího člověka obecně k tělesnému vztahu. Ale pro skutečně milujícího zůstává tělesný, sexuální vztah výrazovým prostředkem jeho stavu duchovního, jímž jeho láska vlastně je, a jako výrazový prostředek nabývá svého lidského posvěcení teprve láskou jako duchovním aktem, který jí nese. Můžeme tedy říci, že tak jako se pro milujícího stává partnerovo tělo výrazem jeho duchovní osoby, tak je pro něho sexuální akt výrazem duchovní intence.

(Viktor E. Frankl: Lékařská péče o duši, Cesta, Brno 1996, 128-129)